

27. PŘÍČINY, PRŮBĚH A DŮSLEDKY 2. SVĚTOVÉ VÁLKY. CHARAKTER PROTIFAŠISTICKÉHO ODBOJE ČECHŮ A SLOVÁKŮ BĚHEM 2. SVĚTOVÉ VÁLKY

Příčiny II. Světové války

- Hlavní příčinou byla snaha o **revizi Versaillského systému** ze strany Německa, které se jím cítilo poškozeno. K Německu se s námitkami přidávají i další státy (Itálie, Japonsko)

Dochází k **porušování zásad** Versaillského systému, protože některé státy se zbrojí a jejich politika vůči okolním státům je velice agresivní. Zkrátka se připravují na válku.

- Další příčinou byla **politika appeasementu** (ustupování demokratických států, totalitním, za cenu udržení míru). A to hlavně ve vztahu ke střední Evropě (viz Mnichovská dohoda, vznik protektorátu Čechy a Morava, anšlus Rakouska), ale i mimo Evropu.

Demokratické mocnosti **hledají spojence** v boji proti pravicovým totalitním státům, proto se pouze dočasně spojují s levicovými státy. Roku 1934 bylo SSSR přijato do Společnosti národů a tím bylo i zapojeno do mezinárodní politiky.

II. světová válka (1939-1945)

Měla za následek více mrtvých civilistů, než vojáků. Zavedené masové čistky.

Periodizace

- 1939- červen 1941
Vypuknutí války, končí napadením SSSR
- Červen 1941- počátek roku 1943
Silná Hitlerovská tažení, končí bitvou u Stalingradu
- 1943
Přelomový rok, zatlačování Němců přes Pyreneje
- 1944-květen 1945
Vylodění v Normandii, kapitulace Německa
- Léto 1945
Ukončení války i v Tichomoří (Japonsko)

1939- červen 1941 (1. Fáze)

23.8.1939 podepsán „**pakt Ribbentrop-Molotov**“ mezi SSSR a Německem o spojení a vzájemném neútočení.

- Hitler hledal spojence, jako první oslovil Itálii, ale ta nebyla připravena a nabídka Hitlera odmítla (Mussolini). Hitler proto oslovil SSSR, který odsuzoval politiku appeasementu, považoval ji za znak slabošství a navíc se chtěl rozšiřovat o další území.
- Německo přichází s nabídkou přátelství a rozdělení si Evropy a Pobaltí, oblasti střední a východní Evropy. Na revanš požadovalo nezasahování Ruska při budoucím napadení Polska.
- Také často označován jako Sňatek z rozumu, ale Německo už při podepisování smlouvy vědělo, že ji jednoho dne poruší, a že se bude chtít rozšiřovat na úkor SSSR.
→jasný znak nadcházejícího konfliktu

1. 9. 1939 přichází plánovaný **útok na Polsko**. Záminkou pro něj bylo fingované přepadení německého vysílače v Gliwici, kdy měli polští vojáci přepadnout německý vysílač. Ve skutečnosti se ale jednalo o převlečené Němce v polských uniformách.

Poláci útok nečekali a tak není divu, že je Němci snadno a rychle porazili (německá taktika bleskové války).

17. 9. 1939 z východu na Polsko útočí i SSSR → vymazání Polska z mapy Evropy a rozdělení mezi oba státy.

3. 9. VB a F vyhlásí Německu válku, ale než zmobilizovali svá vojska, chvíli to trvalo. Jsou ve válečném stavu a posilují námořní flotily v Severním moři.

Od listopadu 1939 až do března 1940 probíhá „**Zimní válka**“ (Rusko-Finská válka) mezi SSSR a Finskem. SSSR útočí na F ve snaze ho připojit. Ale F se daří ubránit se a relativně si zachovávají svou suverenitu (podepsání Moskevského míru). Relativně i proto, že Finsko přišlo o oblast Karélie.

Červen 1940 SSSR připojuje Pobaltí, které se osamostatňuje až po roce 1990. S pobaltskými státy jsou podepsány „dočasné“ dohody o připojení ke svazu, podepsány pod nátlakem.

Rok 1940 ve znamení snahy Německa o ovládnutí zbytku Evropy (oblast Francie a VB)

- Situace v Evropě

Dánsko: 8.-11. 4. Úspěšný útok Německa, základna pro budoucí útok na Norsko

Švédsko: neutrální

Norsko: duben až červen probíhají boje s Němci, delší díky pomoci spojenců. Norská královská rodina utíká ze země. Nacistická strana Finska, v čele s Viakumem Quislingem, spolupracuje s Němci, protože očekává udělení funkcí a pravomocí. Na počátku června již zcela obsazeno Němci.

- Boj o Atlantik (VB a F)

Od června probíhá boj o Atlantik. Na řadě je jako první **Francie**.

Obsazena ve dvou proudech

- Přes Maginotovu linii: obranná linie mezi F a N, snadné protože nebyla dostatečná obrana
- Taktika bleskového útoku přes Nizozemí a Belgie na Paříž

Obsazení Francie

Probíhá bitva u Dunkerque z iniciativy VB (zasahují i čl. letci)

- 10. 6. 1940 vyhlášena Francii válka i Mussolinim, dochází k personálním změnám v politickém čele Francie (Paul Renaud → generál Petaine).
- 14. 6. Obsazení Paříže nacisty, kteří nadiktovali podmínky příměří a Francie je rozdělena na dvě části.
- 22. 6. 1940 Francie podepisuje kapitulaci (generál Petaine), v jejímž rámci země přijímá nevýhodné podmínky.

Na jihu vzniká kolaborantská vláda okolo Pétaina, hlavním centrem lázeňské město Vichy → Vichystický kolaborantský režim pod kontrolou nacistů, kteří okupují severní zónu.

Část francouzských vojáků odchází do Londýna, kde bojuje na anglické straně proti nacistům. Vzniká silná základna *Národní výbor bojující Francie (Svobodní Francouzi)*, v čele generál de Gaull (budoucí francouzský prezident. Později z něj vzniká fr. vláda.

Bitva o Anglii

Hitler připravil VB o všechny spojence (kromě dominií), očekává dobrovolné podstoupení se, ale toho se nedočká díky personálním změnám v premiérském křesle. Místo Chamberlaine (appeasement) přichází **Winston Churchill** (květen 1940) a ten hodlá proti nacistům bojovat všemi dostupnými prostředky a porazit je.

Hitler proto schvaluje **zahájení plánu Lvoun** na obsazení Anglie (16. 7. 1940) přes moře. Upouští od invaze přes moře a uchyluje se k jinému plánu

→ **Vzdušné bombardování** anglických měst a strategických míst (vzdušná válka). Britské letectvo (RAF, royal air force) se brání, britský průmysl se rychle přeorientuje na válečnou výrobu, dostatečné zásobování domácí obrany.

Pomáhají i letci z ČSL, Belgie, Polska, Kanady + výhoda v podobě radaru na britské straně= příprava na útok→ odražení Němců, kteří museli plán na obsazení Anglie odložit.

Válka na Balkáně, v Severní Africe a na Středním Východě

- Zaměření Německa po neúspěchu v Anglii. Pomocná ruka (E. Rommel a expedice) pro Mussoliniho v Libyi, kam byli Italové zatlačeni po neúspěšném napadení Egypta (VB)+Jugoslávie, Řecka.
- Duben 1941 obsazení a kapitulace Jugoslávie s Řeckem nacisty+ Maďarsko a Bulharsko. Vyhlášen samostatný chorvatský stát, spolupracující a nacisty (Ante Pavelic založil faš. org. Ustašov).
- V Srbsku zavedena kolaborantská vláda, ale mezi lidmi byla hodně podpora četníků (vojenské jednotky, Dragoljub Mihajlovič) a jednotek Josipa Broze Tita (komunisté)= odpor.
- Jugoslávská královská vláda v exilu v Londýně. Dohody mezi Itálií a Německem, vedoucí k vojenskému podřízení Itálie.
- Na středním východě se bouří Irák (VB) a Sýrie se kloní k nacistům (fr. Vichy), zakročení VB= překažení plánů Hitlera.

Přijetí zákona o půjčce a pronájmu v USA (Land and lease)

Díky Rooseveltovi poskytnuta materiální a finanční pomoc státům na obranu před nacisty za výhodných podmínek. Zapůjčení torpédoborců VB→ ponorková válka s Německem.

Červen 1941-počátek 1943 (2. Fáze)

Napadení SSSR

Porušení smlouvy o přátelství a o hranicích Ribbentrop-Molotov (28.9.1939).

22. Července 1941 ve třech směrech (Leningrad, Moskva, přes Ukrajinu na Kavkaz). Využití bleskové války, SSSR uzavírá spojenecké smlouvy se západními demokraciemi

→ * **Velká aliance**=protifašistický blok, účastní se i USA a poskytuje podporu i sovětům.

Srpen 1941 podepsána smlouva na křižníku mezi VB a USA Atlantická charta s cílem porazit Německo, přistupují i Sověti.

Vstup USA do války

Září 1940 vznikají spojenecké smlouvy mezi Jap+ IT+Něm, snaha oslabit USA v Tichomoří.

- Útok na **Pearl Harbor 7. 12. 1941** bez předchozího vyhlášení války= oslabení USA, den na to USA vstupují do války i s VB. Japonsko postupuje dále a dobývá i Filipíny, Malajsko, Indonésii, Barmu. Thajsko s podmínkami neutrální.

Japonsko okupuje většinu Tichomoří a bojuje zde s USA, VB, Kanadou, Austrálií+ osvobozenecá hnutí. Vše pod záminkou osvobození od západního vlivu, ale ve skutečnosti sledovalo pouze vlastní zájmy.

Bitva u Moskvu

Němci podcenili Rusy+ tvrdé počasí. V prosinci 1941 zastavení Němců na předměstí Moskvu (Žukov), konec nadějí na rychlý konec války a bleskové obsazení Ruska. Chtěli odříznout Moskvu od ropy díky postupu na Kavkaz.

- V létě roku 1942 nacisté na vrcholu moci (Evropa, severní Afrika Egypt, Norsko), vize vytvoření nové Evropy s vládnoucí nadřazenou árijskou rasou. Snaha vymýtit Židy, Slovany a to především Poláky, kteří jim stáli v cestě. To samé na Ukrajině, v Rusku a Bělorusku+ likvidace Romů

20. leden 1942 nacistická porada ve Wanssee u Berlína, kde bylo prezentováno konečné řešení. Koncentrační tábory: Treblinka, Osvětim, Terezín, Belchen, Selm, Soribor.

Stalingradská bitva a obrat na východní frontě

Léto 1942 útok proti Stalingradu, vytrvalé boje, obklíčení nacistů novými zálohami, hladovění, není zásobování→ vzdání se do rukou sovětů v prosinci. Zlom ve vývoji, prolomení neporazitelnosti Němců+ podpora SSSR od USA= získání převahy.

- Kurský oblouk a město Orel: pokus Hitlera o zvrácení vývoje, červenec až srpen 1943, největší tanková bitva v historii. Porážka Německa a postupné zatlačování jejich jednotek. Osvobození Kyjeva (listopad 1943) a Leningradu (1943/4, okupováno od roku 1941)).

Spojenci v Severní Africe

Rozhodující bitva v Al- Alamejnu říjen 1942 (br. Jednotky, v čele Montgomery). Zatlacení a ústup Němců, jednání Roosevelta a Churchilla v Casablance v lednu 1943, zde dohodnuto několik akcí včetně vylovení na Sicílii (USA+VB) v červenci 1943. Odpor fašistů na severu, ale Italská vláda se přidává na stranu spojenců a Řím je osvobozen v červnu 1944.

Obrat v Tichomoří

Květen 1942 důležité bitvy v Korálovém moři, porážka Japonska.

Červen- plány Japonska na invazi do Austrálie a plán na zničení am. Základny Midway, Porážka Japonska ve skokové válce (z ostrova na ostrov).

Srpen 1942 útok na ostrov Guadalcanal (Šalamounovy ostrovy), konec únor 1943, vítězství Američanů na souši.

Upevnění Velké aliance (USA,VB,SSSR)

1.1.1942 26 států podepisuje deklaraci proti fašistickým státům Osy, prohlašují se za Spojené národy=základ pro OSN, členem i ČSL.

Vzájemné podezřívání států, ale i přesto dohodnutí na **společném cíli= porážka Německa a Japonska**. Jednání srpen 1942 o válečných cílech, vyjma politické, to až po míru. Říjen 1943 se opět v Moskvě schází zástupci budoucí Velké trojky= dohoda o bezpodmínečné kapitulaci Něm. Přelom listopadu a prosince jednání v Teheránu, dohoda o otevření druhé fronty (SZ Francie).

Rok 1943 (3. Fáze)

Od roku 1943 postupné osvobozování Evropy. Potřeba otevření nové fronty na východě kvůli oslabení Německa.

Afrika

Boje hlavně na severu (Libye, Egypt) o vojenské pevnosti na podbřeží. Tobruk- bojovali zde i čsl vojáci (generál Karel Klapálek)→porážka a ústup německých a italských jednotek, někteří unikají do Itálie→ přesun bojů na Apeninský poloostrov.

Léto 1943 politický převrat v Itálii (partyzáni proti fašistům), demonstrace proti Mussolinimu, který je nakonec uvězněn.

Nová demokratická vláda se snaží o vystoupení z války. Na severu Itálie *fašistický stát, který odolává

1944-květen 1945 (4. Fáze)

6. 6. Vylodění spojenců v Normandii= OVERLORD, DEN D

Velel generál Eisenhower (1952 USA prezident), původně mělo mít jiné datum, jedna z největších akcí války.

Úspěšné→ postupně se spojenci dostali až do f. Nizozemí. V srpnu vstupují do Paříže, kde je zrovna povstání proti Němcům. Poté se přesouvají na sever (VB a F jednotky) na Benelux. V průběhu srpna a září vytlačování Němců (bitvy v Ardenách).

- 1944/45 přelomové boje, převahu mají Spojenci a zatlačují Němce na jejich území. Jaro 1945 postup na Berlín

Konference na Jaltě

Únor (začátek) 1945, na Krymském poloostrově

Sešli se zástupci VB,F a SSSR:

- Prezident Franklin Delano Roosevelt za USA
- Premiér Winston Churchill za VB →Velká trojka
(personalizovaná)
- Generální tajemník ÚV KSS J.I. Stalin

Závěry konference:

- Dohodnutí konečného osvobození Německa
- Poválečné uspořádání světa (rozdělení Evropy na sféry vlivu na východní a západní, určeno demarkační linií (Linz, Plzeň, Karlovy Vary), která vede přes ČSR
- Vyřešení sporů ohledně Polska (SSSR ho chce výměnou za to, že podpoří USA ve válce v Tichomoří s Japonskem. Také musí Sověti schválit podobu OSN)
- Plán 4D: demokratizace, denacifikace, demilitarizace, industrializace Německa , rozdělení Německa na 4 zóny
- Dohodnuta základní struktura OSN (dubnová zahajovací konference v San Franciscu)

JARO 1945

Na počátku dubna rychlý postup na Berlín, obrana Berlína nacisty (zabarikádování). Během dubna osvobozen.

30.4.1945 Hitler spáchá sebevraždu a další vůdčí osobnosti také. Do čela Německa se dostává admirál Carl Dönitz a snaží se uzavřít separátní mír. Ten je spojenci odmítnut a musí přijmout podmínky všeobecné bezpodmínečné kapitulace.

7. 5. 1945 „**Remešský mír**“ Dönitz podepisuje se spojenci, platná o den později. Nebyl u toho Stalin a tak žádá dohodu i pro sebe 8./9. 5. „**Berlínský mír**“→ konec války v Evropě, v Tichomoří válka pokračuje.

Červen 1945 „Postupimská konference“

Henry Truman (USA), Anthony Eden (VB), Stalin (SSSR)

Řeší válku v Tichomoří, SSSR drží slib a vstupuje do války s Japonskem. Padá rozhodnutí o využití atomových bomb (srpen 1945) na Hirošimu a Nagasaki. Probírá odsun Němcům, aby se zamezilo divokým odsunům a násilím. Ale není příliš úspěšné.

- 14.8. japonský císař vyhláší ochotu kapitulovat v rozhlase→ podepsána kapitulace Japonska na americkém křižníku Missouri.

Protifašistický odboj Čechů a Slováků

Ihned po vzniku protektorátu vzniká odboj a to především ten **lidový**.

- Lidová šeptanda: karikatury, vtípky
- Veřejné protesty na významná data a výročí př. 23. 10., přenesení ostatků K. H. Máchy, studentské protesty (Jan Opletal)→17. 11. 1939 uzavření vysokých škol

Po Mnichově byla v exilu snaha zpochybnit tuto dohodu, posílení emigranty.

Mezi léty 1939-1945 byl odboj nejednotný

Zahraniční odboj

Veden mimo Československo, má 2 větve:

1. Londýnský: -demokratický proud čsl odboje kolem E. Beneše a dalších představitelů
 -Do r. 1940 nemá příliš velkou podporu kvůli politice appeasement, poté navázána spolupráce s Churchillem
 -1940 v Londýně * exilová vláda v čele s Benešem, ±14 členů (Jan Masaryk, František Peřina, monseigneur Jan Šrámek)
 -příklady spolupráce: boj o Londýn, boje v severní Africe
2. Moskevský: -komunistický
 -do r. 1941 je v ilegality, účast na východní frontě na straně SSSR (gen. Ludvík Svoboda, gen. Heliodor Píka)

Čsl vojáci bojují i na Balkáně (oblast Jugoslávie, *partyzánská brigáda Jana Žižky z Trocnova)

Domácí odboj

- Lidový: - neorganizovaný (tisk letáků, veřejné protesty)
 -organizovaný: př. **PÚ**-politické ústředí, z bývalých členů vlády (Ladislav Rašín), napojena na protektorátní vládu), odhaleni během Heydrichiády
ON- obrana národa, široká síť, bývalí členi čsl armády, spolupráce se Sokolem, školili atentátníky na Heydricha, generál Alois Eliáš, odhaleni
PVVZ- Petiční výbor věrní zůstaneme-nejmasovější základna, jediná činná až do konce války, členkou i Milada Horáková
ÚVOD- Ústřední vedení odboje domácího, společný cíl=obnova dem. Státu a vyhlášení aktivního odporu vůči okupaci
 Komunistický odboj-spolupracuje s moskevským odbojem

Příklad spolupráce domácího a zahraničního odboje

Atentát na Heydricha

- =antropoid
- Skupina čsl vojáků (parašutistů) vycvičena
- Jan Kubiš a Josef Gábčík
- 27. 5. 1942 v Kobyliské zatáčce (obvyklá každodenní trasa= „snadné“)
- Vypuká Heydrichiáda, hon na atentátníky, msta na obyvatelích (Lidice, Ležáky)
- Pokračuje i po dopadení atentátníků (díky Čurdovi, který je prásknul)

Důsledky II. Světové války

Vysoký počet obětí (civilisti i vojáci), během války vše poničeno→ nedostatek jídla, oblečení...Bojovalo se všude (kromě USA)

Ochromení hospodářství, průmyslu, mění se podoba hospodářských plánů→ protekcionismus, direktivnost průmyslu ze strany státu. Urychlení vědy ve vojenských oblastech (atomová bomba, objevení a zavedení penicilinu)

Finanční vyčerpání. Lidská mobilizace všech vrstev obyvatelstva (ženy, dospívající) i přímo nezapojených států.

Rasistické a biologické teorie.

Bipolarita světa

2 mocenské bloky: východní (komunistická ideologie)

Západní (demokratické státy)

SSSR vs USA z vojenského hlediska. Časové vymezení 1945-1991, ale * už během války.

Celkově mezinárodní politika nakloněna doleva kvůli špatné ekonomické situaci→ levicové strany slibují změnu k lepšímu, pravicové strany viněny za válku= neoblíbenost

Prosazují se sociální nebo komunistické strany (VB-labour party).

Na západě se ale levicové strany dlouho neudrží díky:

- Odstrašujícím příkladem SSSR=odpor
- Návratu k tržnímu hospodářství
- Červen 1947 *Marshallův plán z iniciativy USA= nabídka finanční podpory pro e. státy, zničené po válce, na obnovu hospodářství a ekonomiky
- → zrod myšlenky spolupráce evropských států
- V 50. letech *ESVO: pouze pro demokratické státy podle Trumanovy doktríny z roku 1947 (změna v tom, že se hlásí k aktivní zahraniční politice = hlavně boj proti komunismu (př. Korejská válka)

Vyrovnání se s II. Světovou válkou

Válečné reparace: nebyly vymezeny kvůli nastupující bipolaritě, nejvíce problematické je Německo- tomu nebyly určeny žádné kvůli neshodě mezi zástupci (VB,F,IT,SSSR)

Norimberský tribunál

Listopad 1945-listopad 1946

Cíl? Vypořádat Německo s důsledky války

Norimberský proces: uplatněno mezinárodní právo (válka je zločin), 24 nacistických pohlavárů, 12 z nich odsouzeno, někteří utekli. Př. Molotov, Keitel, Göring spáchal sebevraždu.

Snaha zamezit dalším sporům, vedoucím k válce→ OSN (mezinárodní mírová organizace), tvůrce Roosevelt. Duben 1945 ustanovující konference v San Franciscu. Červen 1945 podepsána charta OSN (50 signatářů). Od 1. 1. 1946 oficiálně funguje